

A fost o toamna in care la Bucuresti s-a vorbit mult despre comunism. Mai intai Herta Muller a criticat "rezistenta prin cultura", apoi documentarul lui Andrei Ujica l-a pus pe Ceausescu intr-o alta lumina si, in final, moartea lui Adrian Paunescu a scos in fata Romania nostalgica. Au fost dezvoltate toate partile tragediei comuniste: stapanii puternici, servii iubitori si victimele pasive. Deocamdata inca lipseste singurul personaj care poate pune punct piesei: generatia noua, cea nascuta dupa anii '80. Despre aceasta generatie vorbeste scriitorul Norman Manea, intr-un interviu acordat la revenirea sa in Romania.

Vlad Mixich: Ati fost decorat de catre autoritati, presa de la Bucuresti va acorda o mare atentie, ati fost chiar declarat omul zilei. Credeti ca a inceput Romania sa va iubeasca? Sau sa fie vorba despre altceva?

Norman Manea: In primul rand nu-mi place sa vorbesc despre Romania, romani pentru ca e o generalizare riscanta si exprima o aproximatie si in bine si in rau. E mai bine sa fim specifici. Daca am fost decorat de Guvern inseamna ca am fost decorat de acest guvern, daca presa imi acorda atentie inseamna ca imi acorda aceste ziare atentie. Ideea de unanimitate mi se pare foarte suspecta. Exista o foarte veche si inteleapta prevedere a vechiului tribunal iudaic, Sanhedrinul, care spune ca daca decizia a fost luata in unanimitate, ea se anuleaza automat. Mi s-a parut o prevedere extrem de inteligenta si profunda, a unor oameni care cunosc bine sufletul omenesc. Ma bucur de dovezile de prietenie pe care le primesc, dar ele ii reprezinta pe cei care le ofera, nu toata Romania.

V.M.: O parte din tanara generatie vorbeste despre generatia care a rezistat prin cultura in anii comunismului ca fiind o generatie expirata...

Norman Manea: Ma puneti intr-o generatie expirata, deci vocea mea abia isi mai gaseste timbrul in conditiile astea. Daca este sau nu expirata cred ca timpul va decide. Fireste ca decide si prezentul. Nu cred ca rezistenta prin cultura trebuie ironizata sau ignorata, cum nu cred nici ca trebuie supraestimata sau transformata intr-un cult sau intr-o justificare individuala. Optiunea in situatii extreme ramane una individuala si nu este cazul nici sa condamnăm in bloc si nici sa dam lectii actualitatii sau posteritatii. Cred ca mai interesant si omenesc este scrutarea onesta a situatiei cu care s-au confruntat oamenii. Au fost intelectuali care au murit in inchisori, care au murit in conditii de teroare, au fost altii care si-au cautat in vizuina creativitatii un adapost si o protectie sperand intr-o posteritate care ii va regasi. As privi cu intelegere toate aceste categorii. Pe de alta parte, ceea ce a spus Herta Muller este adevarat: noi nu am avut o dizidenta coerenta si ferma in randul intelectualitatii si nici in celelalte clase sociale. A cere unui intelectual sau unui scriitor calitati exceptionale, a cere unui om calitati exceptionale, mi se pare un exces. Ele, cand exista, se manifesta. Cand nu exista nu stiu daca merita neaparat o sentinta drastica sau o anumita compasiune sau solidaritate. Desigur asta nu inseamna deloc ca as acorda ingaduinta abjectiei. Cei care au facut rau, cei care si-au manifestat oportunismul intr-un mod criminal, acestia sunt intr-o alta categorie decat cei care "au incercat sa reziste prin cultura". Ca in toate aceste situatii extreme, judecata trebuie sa fie individuala nu colectiva.

V.M.: Ce conduita v-a fost mai de ajutor dumneavoastra in anii '80? Una precum cea a lui Emil Hurezeanu care a ales sa plece din Romania, sau una precum a lui Andrei Plesu care, desi putea fugi si el, a ales sa ramana?

Norman Manea: Inteleg ca vreti sa-i judec prin prisma aportului pe care l-a adus fiecare la un anumit tip de rezistenta. Emil Hurezeanu a plecat si, la Europa Libera, a contribuit in felul sau, atat cat putea, la difuzarea unor informatii corecte care stimulau in tara, atat cat se putea, o anumita opozitie, fie si virtuala, fata de sistem. Andrei Plesu a ramas in tara si a incercat si el, atat cat putea, sa reziste prin cultura. Dupa parerea mea amandoi, desi au facut lucruri diferite, se intalnesc undeva. Am spus-o si in cazul dialogului dintre Herta Muller si Gabriel Liiceanu. Este evident ca acolo a fost vorba de un dialog al surzilor, dar al unor surzi care, in ciuda opozitiei si diferentelor dintre ei, in profunzime erau de aceeaasi parte. Doar ca una s-a manifestat intr-un anume fel si celalalt s-a manifestat mai codificat, mai evaziv si mai temator. Dar nici Herta Muller nu a iesit in strada, nici Herta Muller nu a semnat apelul Goma, nici Herta

Muller nu s-a solidarizat cu muncitorii de la Brasov. Intram intr-un aproximativ care mi se pare mai judicios.

V.M.: Se pleaca si astazi. Jumatate din generatia tinerilor de azi sunt cu un picior in afara Romaniei. E aici vorba de o alta fata a aceleiasi fugi?

Norman Manea: Sunt doua fete foarte diferite. Acum te poti intoarce, ceea ce e esential. Notiunea de exil s-a modificat pentru Europa de Est. Din moment ce te poti intoarce nu se stie daca e chiar un exil. Eu nu m-am putut intoarce la inmormantarea mamei mele. Acum insa este o optiune libera, desi imprejurarile nu foarte favorabile din Romania de astazi forteaza la o anumita optiune pe tinerii care vor un viitor mai clar si promitator. Cred ca oamenii trebuie lasati sa opteze. Este o optiune libera si individuala si fiecare are dreptul sa-si incerce existenta cum crede ca este mai bine. In general, nu se pleaca de bine. Eu nu am plecat pentru ca mi-era foarte bine in Romania. Dimpotriva, eu am stat in Romania in pofida faptului ca nu mi-era bine. Eu puteam de nenumarate ori sa plec legal din tara. Nu am vrut sa plec si n-as fi plecat nici pana la urma daca nu mi s-ar fi parut ca este o agonie absoluta in acea perioada neagra a anilor '80. Eu traiesc acum in Statele Unite. Toata lumea vrea sa ajunga in America, toata lumea injura America. Asta spune ceva. De ce se emigreaza din Romania si nu in Romania?

V.M.: Dar acum, cand exista un grad mare de libertate, nu ar fi mai natural sa ramai aici incercand sa aduci binele din alta parte la tine acasa?

Norman Manea: Natural, nu. Poate ca ar fi mai util tarii, poate ca ar fi un gest admirabil de indarjire patriotica, dar natural este ca omul sa aleaga ce-i place mai mult. Fireste ca nu se poate construi o tara, si in cazul Romaniei e vorba de a reconstrui, fara optiunea nenaturala de a ramane. Este vorba de o optiune intelectuala, afectiva, etnica, patriotica, care se intampla in toate tarile si care adesea contrazice naturalul. Eu nu plec, desi stiu ca mi-ar fi mai bine. De ce nu plec? Pentru ca am un motiv mai puternic decat prosperitatea.

V.M.: Daca ati avea 35 de ani ati pleca in conditiile de acum?

Norman Manea: In conditiile din 1971, cand aveam eu 35 de ani si cand nu era mai bine decat astazi, nu am plecat. Marturisesc ca, prin structura mea, am cam dispretuit nevoia si goana dupa fericire. Priveam la cei care pleaca cu destula ironie, desi era treaba lor. Ce cred astia ca vor avea? Vor avea o masina mai buna. Ei si? Nu e o diferenta atat de mare incat sa merite. Prin urmare, atunci, puteam sa plec, si n-am plecat. E drept ca aveam un handicap: eram scriitor. Unde dracu' sa ma duc? Asta e limba mea, astea sunt cartile mele, aici m-am format, aici as vrea sa stau. Asta eram eu la varsta de 35 de ani. Atunci si nu acum. Nu pot si nu mi-as ingadui sa-i judec pe cei de acum, de 35 de ani, care numai ei se pot judeca.

V.M.: In "Intoarcerea Huliganului" ati descris o scena foarte puternica in care un tanar german spala cu grija corpul unui batran evreu care se afla intr-un azil din Ierusalim. Credeti ca fiii vechilor securisti vor avea taria unui astfel de gest?

Norman Manea: Batranul pe care il spala tanarul acela, cu care am si stat de vorba, era tatal meu. Am scris atunci ca, spalandu-l pe tatal meu care era semi-senil, el spala onoarea tarii sale. Era un tanar foarte cultivat care venise voluntar in Israel. Daca discutam despre patriotism si despre a ramane sau a pleca putem compara si asta. Accentul este cu atat mai grav cu cat, daca nemtii au facut atata rau evreilor, aici a fost vorba de a face rau propriului popor. Intrebarea aceasta excelenta nu mie trebuie sa mi-o puneti. Puneti-o acestor tineri fii de nomencluristi, de securisti, deveniti bogati sau nu. Ei ar trebui sa raspunda, cu atat mai mult cu cat Romania se proclama a fi o tara religioasa. Pentru ca aici e vorba si de o forma de ispasire a unui pacat al parintilor tai, pe care tu nu ar trebui sa-l ispasesti. Dar daca ai aceasta dorinta de purificare, cu atat mai mult intr-un mediu religios unde asta se propovaduieste...

V.M.: Daca la noapte s-ar instaura in Romania o dictatura foarte dura si maine dimineata v-ati trezi blocat aici, ar exista cineva in Romania care sa-si riste pielea pentru a va ascunde?

Norman Manea: Este periculoasa aceasta supozitie. Nu pune oamenii la incercare. Eu m-as bucura ca oamenii sa nu fie pusi la incercare in acest fel. Din experienta mea, va spun ca am avut dovezi extraordinare de oameni care au fost dispusi nu doar sa ne ajute, ci sa se sacrifice

ajutandu-ne. In carte am scris despre Maria, o figura aproape sacra pentru mine, o femeie care a venit dupa noi in lagar atunci cand noi am fost impinsi in vagoanele de vita. Desi era crestina si nu avea niciun motiv sa faca asta, cu greu a fost impiedicata sa nu vina cu noi. Maria a sfarsit intr-un mod grotesc pentru ca, atunci cand noi ne-am intors din deportare, ea devenise sotia prim-secretarului de judet. A fost, pentru noi, o surpriza absoluta. A sfarsit ca o femeie bolnava cu un sot activist, un fost birjar cinstit, ajuns activist betiv.

V.M.: Sa schimbam tonul intr-unul mai vesel. Aveti cont pe Facebook?

Norman Manea: Nu. Primesc aproape zilnic mesaje in care sunt invitat sa devin prietenul cuiva. Structura mea este mai solitara si ma sperie invazia nedorita a exteriorului. Sigur ca aceasta invazie poate sa ofere si surprize placute. Internetul a produs in orice caz o schimbare esentiala si, dupa parerea mea, avand in vedere viteza cu care evolueaza lucrurile s-ar putea ca in scobitorile de pe masa sa fie si televizor, si Facebook si Twitter. Este ceva care a ocupat aproape total o anume generatie.

V.M.: Preferati creionul sau tastatura?

Norman Manea: Acum, nici nu mai e vorba de preferinta. Nu mai pot altfel. Tastatura.

V.M.: Si cand cititi: hartia sau ecranul?

Norman Manea: Numai hartia.

V.M.: Dar mai are vreo importanta?

Norman Manea: Nu are daca te adaptezi. Banuiesc ca nu are, desi unii spun ca daca stai mult la televizor, scade capacitatea de concentrare.

V.M.: Si acum un secol se spunea ca daca citesti mult noaptea...

Norman Manea: E vechea vorba din Calinescu: tot mai citesti maica?

V.M.: Copiii de azi nu mai cresc citind, ci privind...

Norman Manea: Eu am spus de mai multe ori ca ei nu se nasc din burta mamei. Ei se nasc

dintr-un computer.

V.M.: Credeti ca asta va duce la disparitia povestilor scrise in favoarea celor filmate?

Norman Manea: Imaginea in genere are un avantaj redutabil pentru ca e mai rapid perceptibila. Dorinta de a asculta povesti e ancestrala si cred ca se va mentine. Oamenii au nevoie de o intrerupere din cursul zilnic. Avem nevoie de un ragaz. Formele pe care le va lua sunt insa greu de prevazut, dar sunt sigur ca proeminenta imaginii va continua. E foarte posibil sa se gaseasca o combinatie intre cele doua, cum este ecranul pe care apare textul. E totusi un text acolo, un text pe un ecran care alearga si tu alergi dupa el. Daca imaginea poate sa inlocuiasca in intregime textul? Cred ca nu. Pentru ca cele doua nu sunt sinonime.

SURSA: HotNews.ro

Vizionati [AICI](#) **acest video-interviu INTEGRAL cu Norman Manea**